

DOI: <https://doi.org/10.4312/keria.23.2.197-207>

Janez Krizostom: Gostoljubje do prišlekov (*Hom. in Gen. 41*)

Prevedel Jan Dominik Bogataj

Prevedena homilija spada v serijo 67-ih homilij o 1 Mojzesovi knjigi (*Homiliae in Genesin*, CPG 4409),¹ ki jih je Janez Krizostom (347–407), morda največji govorec krščanske antike, pripravil najverjetneje za postni čas leta 388, ko je še kot duhovnik deloval v Antiohiji. V prvem delu homilije (1–3) antiohijski govorec svoje poslušalce okara, ker nekateri izmed njih niso upoštevali njegovega duhovnega učenja in so raje zahajali na konjske dirke. Kara njihovo nevhvaležnost za njegov trud s tem, da spominja na priliko o talentih, obenem pa jih spodbuja, da si prizadevajo, da bi njih, ki hodijo rajši na dirke, zopet pripeljali nazaj v cerkev, k duhovni hrani, ki jo daje sam Gospod. S to temo se homilija tudi nadaljuje, ko v drugem, daljšem delu (3–7) Krizostom prične z razlago dogodka obiska Abrahama pri Mamrejevih hrastih (1 Mz 18,1–15), pri čemer poudarja predvsem vzvišeni zgled Abrahamove gostoljubnosti do tujcev.

Kljub dejstvu, da je besedilo leposlovna mojstrovina sama po sebi, nam šele poznavanje družbenega, političnega in cerkvenega okvira konca 4. in začetka 5. stoletja, v katerega spada to prvo obdobje pridigarkega delovanja antiohijskega zlatoustega govornika, omogoča boljše razumevanje same homilije in njenih nenehnih spodbud k sprejemanju tujcev brez pridržkov.² Čeprav se nedavne spremembe historiografske paradigme ločujejo od tega strogega antitetičnega pogleda, je bil rimski imperij vseeno – oz. pogosto vsaj v rimski kulturni zavesti – temeljno zaznamovan z razliko med

¹ Izdaja celotne zbirke homilij (PG 53, 21–54, 580) oz. prevedene homilije 41 (PG 53, 378–385). Od te zbirke se loči druga, krajša serija osmih oz. devetih Krizostomovih homilij o 1 Mz (CPG 4410), v katerih razlaga zgolj prva tri poglavja 1 Mojzesove knjige (PG 54, 581–630).

² Gl. *inter alia* A. Barbero, *Barbari: Immigrati, profughi, deportati nell'impero romano* (Bari, 2006); S. Gasparri in C. La Rocca, *Tempi barbarici: L'Europa occidentale tra antichità e medioevo (300–900)* (Rim, 2012); S. Zincone, *Giovanni Crisostomo: Coscienza critica del suo tempo* (Rim, 2011).

civilizirano in ekonomsko razvito *Romanitas* znotraj države in konfliktnim, revnim in nekulturnim *barbaricum*-om zunaj rimskega limesa. Že vse od Cezarjeve dobe se je imperij moral soočiti s problemom migracij, ki se je pojavljal zaradi vojn, lakote, nomadskega nasilja itn., rimski odzivi na to pa so bili različni: če se je za časa julijsko-klavdijske rodbine sprejem migrantov odvijal predvsem iz varnostnih razlogov, se je s spremembo družbeno-ekonomskih okoliščin v odnosu do migracij postopno oblikovalo stališče, naklonjeno sprejemanju drugih ljudstev kot obliki ekonomske in demografske pomoči imperiju. Od Marka Avrelija pa skozi vse 3. stoletje so tako cesarji tujce sprejemali predvsem zaradi demografskega deficita, saj so z njimi lahko poseljevali prazna območja, spodbujali poljedelstvo, kasneje pa tudi zapolnjevali vojsko.

Za Krizostomov čas so značilni prvi alarmantni znaki, ki so začeli naznakovati zaton rimskega imperija: na Vzhodu posebej gotski napad na Konstantinopol (399–400) v času njegovega škofovanja v tem mestu, še prej pa so že leta 376 ob premikanju Hunov Ostrogoti in Vizigoti prestopili mejo Donave in iskali zatočišče znotraj imperija, predvsem v Trakiji. Pri tem je prišlo tudi do vojaških obračunavanj, 378 denimo Goti porazijo rimsko vojsko v znameniti bitki pri Adrianoplu in ubijejo Valensa. Njegov naslednik, cesar Teodozij, ki je vladal v letih med 384 in 395, je zavzel drugačno politiko in je Gote sprejel za svoje zaveznike (*foederati*), ki so v zameno za pomoč pri obrambi imperija uživali notranjo avtonomijo – to politiko asimilacije je v svojih govorih denimo opeval govornik Temistij.

Od leta 376 so torej različni vpadi, spopadi in težavno sobivanje med rimskim prebivalstvom začeli vzbujati strah in odpor do tujcev, kar je moč zaslediti tudi iz del različnih krščanskih avtorjev,³ po drugi strani pa se je Cerkev začela zavedati tudi potrebe po spreobračanju in evangelizaciji Gotov.⁴ Ko je leta 398 Janez Krizostom postal škof prestolnice imperija, se je močno zavzel za to misijonsko poslanstvo med Goti, predvsem jih je želel odvrniti od arijanizma: v ta namen je postavil del gotske cerkvene hierarhije, jim prepustil eno cerkev v Konstantinoplu in po vsej verjetnosti spodbudil prevajanje svetih besedil v njihov jezik, podobno kot je to že prej začel Vulfila.⁵ Ko je gotski vojskovodja, *magister militum*, Gainas zaprosil cesarja Arkadija, da bi tudi arijanskim Gotom dodelil njihovo lastno cerkev, se je temu Janez Krizostom iz pravoverne vneme zoperstavil, kar je morda deloma tudi prispevalo h kipečim nemirom, ki so se potem žalostno končali z masakrom nad Goti 12. julija 400. Če je iz dialoga med Kritostomom in Gainasom, ki

3 Prim. Sinezij iz Kirene, *Regn.* 25; Hieronim, *In Dan.* 2.40; Sulpicij Sever, *Chron.* 2.3.

4 Ambrozij je leta 388 pisal cesarju Teodoziju in pohvalil bratski sprejem Gotov in drugih narodov v rimsko vojsko (*Ep.* 1a [Maur. 40] 22).

5 Krizostom celo omenja, da se v mestu sliši prepevanje psalmov v grškem, latinskem, sirske in barbarskem (tj. gotskem) jeziku (*Hom.* 2 *mart.*).

ga je ohranil Teodoret iz Kira,⁶ mogoče na škofovi strani opaziti določen občutek (rimske) kulturne superiornosti, je obenem njegov odnos zaznamovan tudi z velikim pogumom, saj se ob splošnem preplahu nad Goti ni bal srečati z Gaiosom, to pa je v slednjem vzbudilo veliko občudovanje.

Nasploh je Krizostomov odnos do tujcev globoko zaznamovan z gostoljubnostjo in človekoljubjem, saj je znano, da je s svojimi osebnimi prihodki dal zgraditi bolnišnico za tujce, v svojem misijonarskem žaru se je z Goti pogovarjal, ohranjen je celo podatek, da je pred njimi nastopil s pridigo, ki so jo sproti tolmačili v gotski jezik.⁷ Že kar pregovoren je njegov odnos do bogatih dvornih elit, ki jih je ostro napadal zaradi njihove pohlepnosti in se ni želel udeleževati njihovih banketov (s tem si je med drugim nakopal tudi veliko jezo cesarice Evdoksije); raje je skrbel za reveže in se posvečal študiju Božje besede. Krizostomova gostoljubnost in pozornost do beguncev se je pokazala tudi, ko je sprejel t. i. Visoke brate, egiptovske menihe, ki so v Konstantinopel pribežali zaradi groženj aleksandrijskega patriarha Teofila. Prav sram dvornih privilegirancev ob Janezovih opominjanjih in Teofilova slast po nadvladi ob Krizostomovi ponižni gostoljubnosti sta kaj hitro povzročila, da je moral konstantinopelski škof po hrastovi sinodi leta 403 v izgnanstvo, temu pa je naslednje leto kasneje sledilo še drugo, dokončno, na armenski Kavkaz, kjer je 407 tudi umrl. Usoda je Krizostomovo evangeljsko držo gostoljubnosti »nagradila« z izgonom, a je prav s tem *kristično* zelo nazorno pokazal zgled ravnanja in krščanskega pričevanja.

Tovrsten paradoks je umetelno izražen tudi v *Hom. in Gen. 41*, kjer se izogne dotedanjim eksegetskim dognanjem, ki so predvsem v ambientu teologije Logosa prisotna vse od Justina naprej, prav tako pa preko tipološkega (kristološkega) branja Stare zaveze v aleksandrinski šoli, dogodek srečanja med Abrahamom in tremi skrivnostnimi gosti razumela predvsem kot epifanijo Božjega Sina v spremstvu dveh angelov. Krizostomov pristop k razlagi temelji na antiohijski šoli Diodora iz Tarza, katerega učenec je bil mladi Janez. Tu tovrstno iskanje kristološke interpretacije za vsako ceno ni bilo v ospredju, marveč so večji poudarek dajali zgodovinskemu kontekstualiziranju bibličnih dogodkov. Tako se pri obisku treh gostov Krizostom ne ustavlja pri nadrobnejem ugotavljanju njihove identitete (večkrat se v tem celo eksplicitno sklicuje na dotedanjo eksegezo!), a vendarle poudari, da je Abraham nevede sprejel Gospoda vesoljstva, s čemer ima seveda v mislih Kristusa (prim. tudi navajanje Mt 18,5). A bolj kot razvijanje sistematičnega kristološkega/trinitaričnega diskurza je za antiohijskega retorja pomemben parenetični, spodbujevalni pristop, s katerim želi poslušalce (in bralce!) vneti

6 H.E. 5.32.6–7.

7 Prim. Paladij, *Vit. Chrys.* 5.111–116; Teodoret iz Kira, H.E. 5.30.1–2.

za gostoljubje.⁸ Abrahamovo ravnanje postane zgled krščanskega odnosa do soljudi, posebej tujcev in prišlekov, ki mu ljubeznivo sprejemanje soljudi prinaša bogate duhovne sadove. Kot sta Abraham in Sara zaradi tega obiska dobila sina, se je krščansko gostoljubje izkazalo kot orodje, ki prinaša plačilo že na zemlji, še bolj pa tovrstno ravnanje pripravlja na uživanje nebeskih dobrin. Krizostom vse te premisleke ubeseduje s prefinjeno psihološko natančnostjo in pozornostjo do različnih vzgibov duše: poslušalstvo prepričuje ne le z besedno umetnostjo, ampak z vzpostavljanjem zgleda Abrahama in Sare, ki se nista ozirala na svoja leta ali lastne koristi, ki gostom nista postavljala carinarskih vprašanj, marveč sta šla celo v lov za njimi, gostoljubno sta jim sama (in ne sužnji) postregla najboljše, kar sta imela, ne da bi se s svojimi dejanji hvalila. Abrahamovo gostoljubje ne postavlja vprašanj, zaznamuje ga popolna iskrenost namena in prisrčnost v ravnanju s prišleki. Krizostom v liku očaka zgradi zgled za vse, ki po spletu okoliščin uživajo obilje dobrin, da bi jih znali deliti s potrebnimi.

Ob bogati teološko-antropološki in duhovni vsebini razlage svetopisemskega odlomka, ki jo odlikuje Zlatoustova značilna elokvenca, se kar samo postavlja tudi vprašanje o branju te homilije v kontekstu globalnih družbenih razmer današnjega časa. Pred hermenevitično nereflektirano aktualizacijo,⁹ ki bi zanemarila zgodovinske in literarne kontekste in patristično besedilo uporabila za aktivistične potrebe, nas mora varovati klasična (patrološka) maksima, ki nasprotuje vnašanju vprašanj in problemov iz sedanjosti v antična dela. Ravno poglobljeno branje cerkvenih očetov samih, če sledimo zgodovinskim in literarnim kontekstom, tem besedilom omogoča, da nam najprej spregovorijo sama, šele nato pa nam dajo tudi navdih za iskanje odgovorov na sodobna vprašanja. V tej perspektivi Janez Krizostom seveda ne more postati nekakšen propagator popreproščenih ideologij sodobnega multikulturalizma, temveč se kaže kot globok pričevalec (bogo-)človeškega evangeljskega krščanstva, ki spodbuja h gostoljubnemu odnosu do vsakega človeka – ne zaradi iskanja lastne zemeljske slave, moči ali politične vsečnosti, temveč zaradi sprejemanja Kristusa v vsakem človeku, ob ohranjanju lastne krščanske identitete in vnemi za posredovanje Božjega daru vere tudi prišlekom.

8 Za analizo Krizostomove parenetične retorike (na primeru *Hom. in Matt.*), gl. npr. Bogataj, »Parenetična retorika v govorih In *Matthaeum* Janeza Krizostoma: diatriba, lalija, protreptik.« *Primerjalna književnost* 43.3 (2019): 169–184.

9 V določeni meri je primer tega nedavna izdaja, ki poleg italijanskega prevoda kar nekako kričeče (kot »Messaggio introduttivo«) vključuje tudi ponatis poslanice papeža Frančiška ob 105. svetovnem dnevu migrantov in beguncev (29. 9. 2019): A. Cristaudo, ur., *L'ospitalità che arricchisce chi la pratica. Il ministero dell'accoglienza dello straniero* (Vatikan, 2019).

JANEZ KRIZOSTOM, *HOM. IN GEN. 41.3-7*

3. [...]

Danes je namreč potrebno pogledati na očaka Abrahama, da se poučite o tem, kakšne nagrade je za svojo gostoljubnost prejel od Boga. *Bog se mu je prikazal*, pravi, *pri Mamrejevih hrastih, ko je opoldne sedel pri vhodu v svoj šotor* (1 Mz 18,1). Preučimo s skrbnostjo vsako besedo, odkrijmo zaklad in spoznajmo vse bogastvo, ki se tu nahaja. *On je videl*, pravi, *Boga*. Zakaj je začel tako: *Bog se mu je prikazal*? Poglej Gospodovo človekoljubnost [φιλανθρωπία] in uvidi, prosim, služabnikovo dobrotljivost [εὐγνωμοσύνη]. Ko se mu je prikazal pred tem in mu med drugim dal zapoved obreze,¹⁰ je ta občudovanja vreden mož, ki se je vedno potrudil izpolniti Božja naročila, brž brez ugovarjanja, da bi izpolnil Božje navodilo, obrezal sebe, Izmaela in vse služabnike ter pokazal svojo popolno pokorščino Bogu;¹¹ nato se mu je (Bog) znova prikazal. Takšen je namreč naš Gospod: ko vidi, da smo bili v preteklosti že deležni naklonjenosti, podari v obilju in nikdar ne prekine svoje radodarnosti, saj nagrajuje dobrotljivost njih, ki so mu pokorni. Zatorej, ker je ubogal, pravi, se mu je prikazal znova. To je torej razlog, da je presveti Mojzes začel tako: *Bog se mu je prikazal pri Mamrejevih hrastih, ko je opoldne sedel pri vhodu v svoj šotor*.

Iz tega uvidi, prosim, krepost pravičnega. *Ko je sedel*, pravi, *pri svojem šotoru*. Gostoljubje [φιλοξενία] je imel za svojo dolžnost, tako da ni prenašal drugega niti ni predal nikomur izmed svojih tega lova.¹² Čeprav je imel tristo osemnajst služabnikov¹³ in je bil že v letih, imel je sto let, je sedel pri vhodu. Ne le, da se drugi pogosto ne trudijo tako, ampak obratno, prizadevajo si izogibati se stikov s tujci, da jim jih ne bi bilo treba sprejeti. Toda ne tako pravični, saj je vendar sedel pri vhodu svojega šotora opoldne. To je velika moč gostoljubja in izobilje pravičnikove kreposti, saj je to počel celo ob poldnevu. Vsekakor, ker je vedel za veliko potrebo po oskrbi [θεραπεία] njih, ki so morali potovati ob tem času, je izbral ta pravi trenutek in je sede šel na lov za njimi, ki so potovali mimo. Pomoč potovalcev je imel za svoj lastni počitek in prizadeval si je, da bi te, ki so bili opečeni od vročine, pripeljal v senco – brez vmešavanja v to, kdo so, in ne glede na to, ali jih je poznal ali ne. Gostoljubju namreč ni lastno poizvedovanje [περιεργάζομαι], marveč skrbi za to, da svojo ljubeznivost [φιλοφροσύνη] podari vsem, ki pridejo. Ker je vrgel mrežo gostoljubja, je bil vreden sprejeti Gospodarja vsega z njegovimi angeli. Zato je tudi Pavel pravil: *Gostoljubja ne pozabite. Ker so bili nekateri gostoljubni, so namreč nevede pogostili angele* (Heb 13,2), s čemer je gotovo mislil na očaka (Abrahama). Zato

10 Prim. 1 Mz 17,9-14.

11 Prim. 1 Mz 17,23-27.

12 Krizostom izpostavi Abrahamovo aktivnost pri sprejemanju gostov, zato njegovo gostoljubje prikaže z metaforo lova.

13 Prim. 1 Mz 14,14.

je tudi Kristus govoril: *Kdor sprejme enega teh malih v mojem imenu, sprejeme mene* (Mt 18,5).

Poslušajmo, predragi, in kadar sprejemamo tujce [ξενίξειν], ne poizvedujmo, kdo in odkod so. Če bi namreč očak vpraševal po tem, bi storil enako napako/greh. Toda poznal je, pravi, dostojanstvo teh, ki so prišli. Na kakšen način je to razvidno? Kako bi ga občudovali, če bi bil storil to? Njegova gostoljubnost namreč ne bi bila občudovanja vredna, kot v resnici je, če bi postavljaj vprašanja. Čeprav ni poznal prišlekov, jih je sprejel s tako uslužnostjo [προθυμία] in spoštovanjem [τιμή], kot jo ima služabnik do gospodarja, skorajda zvezal jih je z besedami prošnje za pomoč tako, da ga ne bi zavrnil in ne prizadejali velike škode. On je namreč vedel kako se vesti, zato je tudi z velikim žarom v tem pobral obilne sadove.

Toda poslušajmo besede istega pisca, da bi ti lahko v (Abrahamovi) pozni starosti spoznal mladostno vnemo, v starcu mladeniča, ki je postal kaj navdušen in je prepričan, da je v prihodu obiskovalcev našel zaklad. *Ko je povzdignil oči, pravi, je videl in glej, trije možje so stali zgoraj. Ko jih je zagledal, je od vhoda v svoj šotor stekel njim naproti* (1 Mz 18,2). Starec teče in kar leti. Videl je namreč plen in brez izgovorov o svoji šibkosti je stekel proti ulovu. Ni naročil služabnikom, pokazal ni nobene brezbriznosti [πάθος], marveč je on sam stekel, skorajda govoreč: »Izjemen zaklad, velika priložnost, ki jo moram izkoristiti, da mi tak dobiček ne ubeži.« Pravični je delal tako, saj je imel v mislih sprejeti nepoznane potovalce.

4. Poučimo se in posnemajmo krepost pravičnega. Če bomo namreč delali tako, bomo zelo verjetno enkrat tudi mi ujeli tak plen. Še več, vedno ga bomo ujeli, če bomo le hoteli. Kajti človekoljubni Gospod zaradi nas, da bi ne omagali v ljubeznivosti in bi ne preverjali gostov, pravi: *Kdor sprejme enega teh malih v mojem imenu, sprejeme mene*. Ne glej torej na preproščino obiskovalca in ne preziraj ga zaradi zunanosti, temveč sprevidi, da preko njega sprejemaš svojega Gospoda. Vsakič, ko namreč zaradi Njegovega imena komu izkažeš skrb, kakor da bi sprejel Njega, boš prejel povračilo. Tudi če je ta, ki uživa tvojo naklonjenost, brezbrizen ali zanemarjen, mu tega ne omenjaj. Dano ti bo namreč odlično povračilo, če boš vse delal v Gospodovo slavo in posnemal krepost tega očaka. *Ko jih je zagledal, pravi, je od vhoda v svoj šotor stekel njim naproti*. Pravilno doda stekel, da bi ti spoznal, kako so potovali mimo kot neznanci in sami od sebe ne bi prišli k šotoru. Da mu torej ta duhovni dobiček ne bi ušel, je sivolasi starec, stoletnik, stekel, in s tem pokazal svojo vnemo. Ko jih je zagledal, je rekel: *Gospod, če sem našel milost pred teboj, ne odidi od svojega služabnika. Naj prinesejo vode in se umijejo vaše noge, spočite se pod drevesom. Jaz pa prinesem kruh in boste jedli ter nato nadaljevali pot; s tem namenom ste zavili k vašemu služabniku* (1 Mz 18,4-5). Pravičnikove besede so izjemne. Občudovanje njegove srčnosti ni toliko v dejstvu, da jih je sprejel, marveč, da jih je sprejel s tako naklonjenostjo, ne oziraje se na svoja leta niti na prišleke

(verjetno so se prikazali kot mladi). Ni mislil, da zadostuje zgolj besedno povabilo, ampak *se jim je priklonil*, pravi, *do tal*, kakor ponižno roteč v podajanju svoje odločne prošnje, da bi se ne zdelo, da je njegov odnos zgolj formalen. Tudi Sveto pismo zato, ko kaže veliko in neizrekljivo krepost pravičnega, pravi: *Priklonil se je do tal*; tako preko podob kot preko besed je prikazana njegova veliko gorečnost, visoka ponižnost, obilna gostoljubnost in nepopisna postrežba. *Ko se je priklonil*, pravi, *je rekel: Gospod, če sem našel milost pred teboj, ne odidi od svojega služabnika*. Kako bi se lahko dostojno opisalo tega pravičnega? Kako bi se ga lahko hvalilo z neizmernimi besedami? Reči *Gospod* je namreč še sprejemljivo, reči *če sem našel milost pred teboj*, pa je neverjetno: daješ milost, pravi, in ne sprejemaš! Takšna je v resnici gostoljubnost: kdor jo vneto izvršuje, prejme več, kot pa da. Naj nihče izmed poslušalcev ne priduši pravičnikove kreposti in naj ne misli, da je vedel, kdo so prišleki, ko je to izrekel. V nasprotju s tem, kar je bilo pogosto rečeno – da je bil njegov odnos nekaj izjemnega, ker je to rekel zavedajoč se, kdo so –, je v resnici čudovito in vredno občudovanja, da je to izrekel, kot da bi naslavljaj ljudi. Tudi če so bili trije gosti, se ti ne čudi, da je naslovil zgolj enega, ko je pravični rekel: *Gospod*. Morda se je eden izmed dospelih zdel bolj imeniten in je naslovil njega.

Nato nadaljuje in tudi ostalim reče: *Naj prinesejo vode in se umijejo vaše noge*, in nato: *spočite se pod drevesom. Jaz pa prinesem kruh in boste jedli ter nato nadaljevali pot; s tem namenom ste zavili k vašemu služabniku*. Poglej kako se, brez da bi vedel, kdo so, obrne na njih preprosto kot na običajne potovalce ter sebe prvič in drugič imenuje služabnik. Potem pravi: »Utrujeni ste, saj ste prenašali hudo vročino, zato hočem, da ne odidete od svojega služabnika. Je mar preveč, kar vam ponujam? Lahko vam ponudim le vodo, po umivanju pa se lahko spočijete pod drevesom.« Za tem opiše tudi izgled mize: »Ne mislite, da vas bom postregel s čim dragim, z raznovrstnostjo začimb ali raznolikostjo jedil. Pojejte kruh in tako boste nadaljevali pot; s tem namenom ste zavili k vašemu služabniku.

5. Si videl, kako se je (Abraham) poslužil vseh načinov, ko je želel nadlegovati goste bodisi z besedami bodisi z ostalim, ker jih je hotel pritegniti? Najprej je namreč, pravi, padel na tla, nato je njih naslovil »gospodje« sebe pa »služabnik«, nakar pa je povedal to, kar je mogel storiti zanje, tako da je sebe zaničeval in pokazal svojo majhnost. »Vodo,« pravi, »vam lahko ponudim za vaše noge, kruh in počitek pod hrastom. Ne zaničujte mojega šotora, ne prezirajte moje starosti in ne zavrnite moje prošnje. Vem, kolikšno stisko ste pretrpeli, slutim zublje vročine, zato želim, da se malo odpočijete.« Kateri ljubeznivi oče bi pokazal tolikšno prijaznost do svojega otroka, kot jo je ta do tujih neznancev, ki so mu bili še vedno nepoznani? Ker pa je k njim pristopil z gorečnostjo na vso silo, je ujel plen in zmogel spraviti ulov v mrežo. *Dejali so*; pravi, *Tako bomo naredili, kakor si rekel* (1 Mz 18, 5). Starec je oživel: »V rokah,« pravi, »imam zaklad, obogatel sem, pozabil sem na starost.« Glej ga, kako se je zares razveselil tega, skorajda skače in se raduje, kakor da bi imel v rokah neskončne

dobrine. *Abraham je pohitel*, pravi, v *šotor* (1 Mz 18,6). Kakor takrat, ko se ni obotavljal pri lovu nanj in je o njegovi silovitosti in vnemi Sveto pismo pričalo: *Stekel je njim naproti*, tako tudi sedaj, ko je zagledal može in prejel, kar je želel, ne ugaša v svojem žaru, temveč ponovno še bolj zagreto pokaže svoje hrepenenje [ἔρωσ]; čeprav je dosegel gotovost, ne postane brezbrizen. To pogosto izkušamo mi, ko včasih na začetku pokažemo vso vnemo, kasneje, sredi poteka, pa ne premoremo več enakega truda.

Vendar ne pravični, kaj pa on? Starec ponovno pohiti, se podviza in steče v šotor k Sari in ji reče: *Brž zamesi tri merice moke* (1 Mz 18,6). Poglej kako v lov vključi še Saro in kako jo spodbudi k posnemanju svoje kreposti. Tudi njo bodri k služenju, a ne brezbrizno, temveč reče: *Brž*. Napotili smo se k veliki stvari, ne izgubimo zaklada, ampak *brž zamesi tri merice moke*. Ker je namreč poznal veličino pravilnega ravnanja, je želel, da bi tudi ona, ki je bila deležna njegovega življenja, deležila pri nagradah in povračilih. Povej mi torej, zakaj ni naročil kakšnemu služabniku, ampak ostareli ženi pri devetdesetih letih? Sara pa ne zavrača ukaza, marveč ga izpolni z enako vnemo.

Naj poslušajo možje, naj poslušajo žene! Možje naj torej tako vzgajajo svoje žene, če želijo doseči duhovni dobiček, da ne prelagajo vsega na služabnike, marveč naj vse opravijo same. Žene pa naj se trudijo pridružiti možem pri njihovih dobrih delih ter naj se ne sramujejo gostoljubja in skrbi za goste, temveč naj posnemajo starko Saro, ki pri svojih letih sprejme ta trud in izpolni dolžnosti služabnikov.

Vendar vem, da nihče ne bo sledil temu, kar sem povedal. Sedaj namreč vsi hitijo v nasprotno smer, ženske so zelo topoglave in skrbijo le za lepoto oblačil, za zlatnino, nakit in zunanji okras, prav nič pa za dušo. Niti Pavel jih ne briga, ko kriči in pravi: *Ne s spletnjem las, zlatom ali dragoceno obleko* (1 Tim 2,9). Poglej to nebeško dušo (tj. Pavel), kako ni imel za sramotno govoriti o tem in opominjati celo glede kit. Po pravici, saj je premogel vso skrb za duše.¹⁴ Ker je vedel, da te zadeve povzročajo najvišjo pogubo duše, se ni izogibal nobenemu poučevanju njih, ki bolehajo za temi stvarmi, temveč pravi: »Če se želiš ozaljšati, se ozaljšaj z resničnim lišpom, ki pritiče pobožnim ženam: ozaljšaj se z dobrimi deli!« To je okras duše, to ne doživi nobene zunanje obsodbe, tega nihče ne bo mogel izbrisati, to ostane neosvojljivo vekomaj. Iz zunanjega okrasa pa se rojevajo neštevilne slabe stvari, da ne govorim o pokvarjenosti duše, o ošabnosti, ki zraste iz tega, o preziru do bližnjih, o blaznosti razuma, o uničenju duše ali o roju neprimernih užitek. Ta zunanji okras je tudi izmuzljiv, pa naj gre za hudodelstva služabnikov, naval tatov ali napad obrekovalcev, lahko pa bi našli še na tisoče drugih slabih dejanj in neprestanih zoprnij, ki se rojevajo iz tega.

14 Izraz »skrb za dušo [ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς]« je značilno sokratsko-platonističen (prim. Platon, *Apologija* 29e; Ksenofont, *Spomini na Sokrata* 1.2.4).

A Sara ni bila taka. Nasprotno, nosila je resnični okras in zato je bila vredna očaka; kakor se je on potrudil in pohitel v šotor, je tako tudi ona vneto izpolnjevala naročeno in zamesila tri merice moke. Ker so bili namreč trije gostje, je velel zamesiti tri merice, da bi lahko hitreje prišel do kruha. Ko je to naročil, je znova stekel k živini. O, mladost starca! O, moč duše! Teče k živini, a tja ne dopusti iti služabnikom, s čemer gostom v vsem pokaže, kakšna radost ga je navdala, kako ceni njihovo navzočnost in da ima to za zaklad. *Vzel je, pravi, mlado in lepo tele* (1 Mz 18,7). On sam ga je izbral in ko je določil najlepšega med njimi, ga je dal služabniku in mu velel, naj se ne mudi, temveč naj pokaže vnemo.

6. Poglej, kako vse poteka v vnemi, z gorečim navdušenjem, vedro, z veseljem in z radostjo. *Služabnik je hitro vse to naredil*, pravi. A niti takrat se starec ne ustavi, temveč se znova postavi v vlogo služabnika. *Vzel je masla, mleka in tele, ki ga je pripravil, in postavil prednje* (1 Mz 18,8). On sam napravi vse in postreže. Ni se imel za vrednega, da bi se usedel k njim, ampak je, medtem ko so jedli, stal pod drevesom. O, silno gostoljubje! O, prekipevajoča ponižnost! O, jakost bogoljubnega duha! Medtem, ko oni jedo, ta stoletnik stoji ob strani. Zdi se mi, da je zaradi ljubezni in vdanosti tako premagal svojo šibkost kot tudi prejel določeno moč. Pogosto se zgodi, da gorečnost duše, če je odločna, zmaga šibkost telesa. Očak zatorej stoji kot sluga, saj ima za veliko čast, da more služiti gostom in jim lajšati napor njihovega potovanja. Si videl, kako veliko je gostoljubje pravičnika? Ne glej na to, da streže kruh in tele, temveč premisli, s kakšno častjo in ponižnostjo je pokazal gostoljubna dejanja; ne kakor številni, ki se, četudi katerikoli storijo kaj takega, bahajo pred gosti in jih pogostoma celo prezirajo zaradi pomoči. To je podobno tistemu, ki je zbral in si osvojil bogastvo, potem pa vse zbrano pomeče iz svojih rok. Kdor namreč kaj dela z nesramnostjo in se dela, kot da je več dal, kot prejel, v resnici ne ve, kaj počne; zato izgublja tudi nagrado za to.

Toda ta pravični je, zavedajoč se, kaj dela, v vsem pokazal gorečnost svoje duše. Ker je radodarno sejal gostoljubje z veseljem, je v hipu spravil obilno žetev. Ker je namreč vse izpolnil sam in ni ničesar opustil, je prejel nagrado za gostoljubna dejanja in pravičnikova krepost se je razodela. Tedaj pa, da bi pravični spoznal, koga je srečal in kolikšen povod dobrin je bila njegova gostoljubnost, se gost razkrije in pravičnemu počasi odkrije veličino svoje moči. Ko ga je videl stati pri hrastu in s tem izkazati vso čast in skrbnost, mu reče: *Kje je tvoja žena Sara?* (1 Mz 18,9) Brž ga je z vprašanjem zmedel, saj je pokazal, da gost ni kar nekdo, saj je poznal ime njegove žene. Odgovori: *Glej, v šotoru*. Ker se mu je, v kolikor Bog, namenil obljubiti nadnaravne reči, je zato, tudi z imenovanjem Sarinega imena, pokazal, da je ta, ki se spustil v njegov šotor, več kot človek.

Ob tem času drugo leto se bom vrnil k tebi, pravi, *in tvojega žena Sara bo imela sina* (1 Mz 18,10). Glej, sadovi gostoljubnosti! Glej, nagrada za veliko

gorečnost! Glej, povračila za Sarine napore! *Ona pa je*, pravi, *poslušala, ko je stala zadaj pri vhodu v šotor, in ko je to slišala, se je pri sebi zasmejala rekoč: To se mi vse do sedaj še ni zgodilo, moj gospod je že zelo star* (1 Mz 18,12). V zagovor Sare je bilo v Svetem pismu že vnaprej rečeno, da *sta bila Abraham in Sara stara, že zelo v letih* (1 Mz 18,11). To pa ni bilo vse, ampak je rečeno tudi: *Sari so se prenehale dogajati ženske stvari*. Pravi, da se je izvir posušil, oko oslepele, delavnica zaprla. Ker je Sara vse to imela v mislih, je premišljevala o svojih letih in o očkovi starosti. Vendar je med njenim premišljevanjem v šotoru on, ki pozna skrivnosti duha, z namenom razodeti presežnost lastne moči in pokazati, da mu nič skrivnega ni prikrito, dejal Abrahamu: *Zakaj se je Sara zasmejala pri sebi rekoč: Ali bom res rodila, čeprav sem že ostarela?* (1 Mz 18,13) Tako je namreč premlevala v sebi.

Je mar beseda Boga, pravi, *brez moči?* (1 Mz 18,14; prim Jer 32,27; Lk 1,37). Poglej, odkrito se je razodel. Ne veste, pravi, da lahko kot Gospodar narave napravim vse, kar hočem: obudim omrtvičeno maternico in jo napravim za delujočo? Je mar kaj nemogočega, pravi, nemogoče za Boga? Mar ne ustvarjam vsega in urejam? Ali nimam oblasti nad življenjem in smrtjo? *Je mar beseda Boga brez moči?* Mar nisem tega že prej obljubil? Je mar možno, da se to, kar sem dejal, ne udejanji? Poslušal torej: *Ob tem času drugo leto se bom vrnil k tebi in tvojega žena Sara bo imela sina*. Ko se bom vrnil ob tem času, pravi, tedaj se bo Sara zavedala dejstva, da niti njena starost niti nerodovitnost nista ovira, marveč je moja beseda neminljiva; porod jo bo poučil o moči mojih besed. Ko je slišala to, kar je bilo onkraj njenega razuma, je gostu ubežala: *Zanikala je rekoč: Nisem se zasmejala* (1 Mz 18,15). Strah je namreč pretresel njen razum. Sveto pismo vse to pripisuje njeni šibkosti: *Bala se je namreč*. A očak ji reče: »Ne, zares si se zasmejala. Ne misli,« pravi, »da četudi si to premišljevala v svojem razumu in si se zasmejala na skrivnem, si mogla ubežati moči gosta. Ne zanikuj torej tega, kar se je zgodilo, in ne stopnjuj greha. Danes bova namreč prejela velike dobrine zavoljo najine gostoljubnosti.«

7. Vsi mi posnemajmo in se potrudimo za veliko vnemo pri gostoljubju, ne le z namenom dosege minljivih in uničljivih povračil, marveč, da bi si pripravili uživanje nesmrtnih dobrin. Če bomo namreč to izvrševali, bomo tudi mi sprejeli Kristusa, on pa nas bo sprejel v tista bivališča, ki so pripravljena za nje, ki ga ljubijo, in ga bomo slišali reči: *Pridite, blagoslovljeni mojega Očeta! Prejmite v dediščino kraljestvo, pripravljeno za vas od začetka sveta* (Mt 25,34). Zakaj in s kakšnim razlogom? *Žejen sem bil in ste mi dali piti, lačen sem bil in ste mi dali jesti. Tujec sem bil in ste me sprejeli, v zaporu sem bil in ste me obiskali* (Mt 25,35-36). Kaj je bolj lahkotno od tega? Nam je mar zapovedal preiskovati in poizvedovati, kdo so te, za katere naj poskrbimo? Ti, pravi, pokaži, kar moraš, tudi če je (tujec) preprost in zanemarjen po izgledu; kar se bo storilo njim, bom vzel za svoje. Zato je dodal: *Kar ste storili enemu mojih najmanjših bratov, ste meni storili* (Mt 25,40).

Ne zavračajmo tako lepega dobička gostoljubnosti, marveč se vsak dan trudimo skleniti to dobro kupčijo, zavedajoč se, da naš Gospod zahteva obilje vneme in ne odličnosti jedi ali izvrstne postrežbe, temveč dobro voljo: ne le zgolj pomoči preko besed, ampak srčno ljubezen iskrenega namena. Zato je neki modrec dejal: *Več je beseda kot darilo* (Sir 18,16). Pogostoma je namreč besedna pomoč bolj oživila potrebnega kot dar. Zavedajoč se tega ne bodimo nejevoljni s tistimi, ki se obračajo na nas, temveč, če smo zmožno olajšati njihovo revščino, storimo to z veseljem in veliko radostjo in ne, kakor da bi darovali, temveč, kakor da bi zaslužili. Če pa ne moremo (pomagati materialno), se ne hudujmo nad njimi, marveč jim, tudi če zgolj s pomočjo v besedah, s krotkostjo odgovorimo. Zakaj se grobo vedeš do njega? Te mar izsiljuje? Uporablja nasilje? Želi si, prosi, vabi; kdor tako dela, si ne zasluži prezirljivosti. Zakaj pravim, da želi in vabi? Močno moleduje in vse to počne zaradi enega obola, pa mu ne damo niti tega. Kakšen izgovor bomo našli? Kakšen zagovor bomo lahko imeli mi, ki imamo vsakodnevno polno mizo, ki pogosto porabljamo več, kot potrebujemo, njim pa ne damo ničesar, čeprav bi si s tem lahko prikrbeli mnoge dobrine?

O, kakšna velika nemarnost! Kakšno škodo nam prinaša! In kolikšen dobiček pustimo, da nam uide iz rok! Priložnost za svoje odrešenje, ki ga podarja Bog, izpuščamo brez premisleka in preudarka niti o majhnosti tega, kar dajemo, niti o neznanskosti povračila za to. Rajši vse zapiramo v omare in pustimo, da rja uniči zlato ali ga preprosto prepustimo tatovom, raznobarvne obleke pa pustimo požreti moljem. Tega, kar je shranjeno brez razloga, ne dovolimo primerno upravljati, da bi se na ta način ohranilo za nas v bodočnosti in bi tako postali vredni neizrekljivih dobrin ter bi jih vsi mi lahko dosegli, zahvaljujoč človekoljubju našega Gospoda, Jezusa Kristusa, kateremu gre, skupaj z Očetom in Sinom, slava, moč, čast, zdaj in vselej in vekomaj. Amen.

Jan Dominik Bogataj
Univerza v Ljubljani
jan.bogataj@teof.uni-lj.si